*Tuomas Ojanen*
11.2.2026

*Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle*

**HE 71/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta**

Olen antanut hallituksen esityksestä lausunnon eduskunnan lakivaliokunnalle 21.10.2025. Tuossa lausunnossa arvioin sinänsä lähinnä kysymystä siitä, onko hallituksen esitykseen 71/2025 vp sisältyvän lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta tai suhteesta ihmisoikeussopimuksiin sellaista eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentissa tarkoitettua epäselvyyttä, että lakivaliokunnan tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta. Päädyin vastaamaan tähän kysymykseen myöntävästi, mistä syystä olen ilmeisesti osaltani myötävaikuttanut siihen, että hallituksen esitys on nyt arvioitavana perustuslakivaliokunnassa sen perustuslain 74 §:n mukaisen valtiosääntöisen tehtävän kannalta.

Nähdäkseni voidaan päätyä seuraaviin valtiosääntöisiin johtopäätelmiin esityksen perustuslainmukaisuudesta ja sopusoinnusta kv. ihmisoikeussopimusten, sellaisena kuin ne täsmentyvät niiden kv. valvontaelinten valvontakäytännössä, kannalta:

- Hallituksen esityksessa ehdotetun sääntelyn suhdetta perustuslakiin ei ole esityksen säätämisjärjestysjaksossa tai muuallakaan esityksessä riittävästi arvioitu perustuslain 13 §:ssä turvatun kokoontumisvapauden ja 12 §:ssä turvatun sananvapauden kannalta, vaikka ehdotettu sääntely on ilmeisen merkityksellistä näiden perustuslain perusoikeussäännösten kannalta. Sama puute koskee Euroopan ihmisoikeussopimuksen kokoontumis- ja sananvapautta turvaavia 10 ja 11 artiklan sopimusmääräyksiä, sellaisena kuin ne täsmentyvät Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisikin syytä huomauttaa tarpeesta tehdä asianmukaisesti selkoa esityksen perustuslaki- ja ihmisoikeuskytkennöistä tilanteessa, jossa nämä kytkennät ovat ilmeisiä käsillä olevan esityksen tavoin.
- On selvää, että lakiehdotuksen 16 luvun 3 a ja 3 b §:ssä määritelty toiminta voisi tosiasiassa toteutua rauhanomaisen ja muutoinkin täysin laillisen kokoontumisen puitteissa järjestetyn mielenilmauksen ja siten myös laillisen sananvapauden käytön yhteydessä. Tässä yhteydessä on huomautettava siitä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklan 1 kohta turvaa nimenomaan jokaisen oikeuden "rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen". Samoin on syytä huomauttaa siitä, että perustuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen, ja että suoria ja välittömiä kansalaisosallistumisen ja -vaikuttamisen muotoja turvaavat myös perustuslain 14 §:n 4 momentin ja 20 §:n 2 momentin säännökset.

- Ehdotettu sääntely on kaiken kaikkiaan hyvin ongelmallista perustuslain 13 §:ssä turvatun kokoontumisvapauden ja 12 §:ssä turvatun sananvapauden, samoin kuin perustuslain 2 §:n 2 momentin, 14 §:n 4 momentin sekä 20 §:n 2 momentin, säännöskokonaisuuden kannalta.
- Lisäksi ehdotettu rikoslain 16 luvun 3 b §:n 2 momentti on perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vastainen. Säännösehdotuksen mukaan "… joka oikeudettomasti muulla kuin 3 a §:ssä tarkoitetulla tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa". Säännösehdotuksen perusteluissa on muun ohella todettu, että "– – kysymykseen voisivat tulla varsin monenlaiset teot (HE, s. 51). Esityksen mukaan rangaistavaa voisi olla esimerkiksi se, että henkilö menee " – – hälytysajoneuvon eteen istumaan ja näin toiminnallaan estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa." (HE, s. 51). Lisäksi esityksessä on todettu, että muutkin vastaavat menettelyt voisivat täyttää tunnusmerkistön (HE, s. 51). Kysessä on näin ollen aivan liian avoin tunnusmerkistö ilman sellaisia kriminalisointia säännösperusteisesti täsmentäviä edellytyksiä, joita kriminalisointisäännöksiltä tulee edellyttää perustuslain 8 §:n näkökulmasta. Tässä yhteydessä on huomautettava siitä, että rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksineen sisältyy vastaavasti myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohtaan. Kaikkiaan on siis selvää, ettei ehdotettu RL 16 luvun 3 b §:n 2 momentti täytä perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohdasta johtuvia kriminalisointisääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia, ja että se on myös erittäin ongelmallinen perustuslain 12 ja 13 turvattujen perusoikeuksien, samoin kuin vastaavia ihmisoikeuksia turvaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artiklan, kannalta.
- Esityksen keskeistä tavoitetta, so. poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon häiriöttömän toiminnan suojaamista, voidaan sinänsä pitää hyväksyttävänä ja tärkeänä tavoitteena perusoikeusjärjestelmän kannalta. Lainsäätäjän liikkumavara on myös kriminalisointien suhteen varsin väljä (PeVL 7/2025 vp, kappale 16, PeVL 23/1997 vp, s. 2/I, ks. kuitenkin myös esim. PeVL 9/2016 vp, s. 5—6, PeVL 18/2007 vp, s. 6, jotka osoittavat että liikkumavaralla on valtiosääntöiset rajansa). Arvioitavasta hallituksen esityksestä tulee kuitenkin esiin, että lakiehdotuksessa ei ensinnäkään ole kysymys aiemmin kriminalisoimatta olevasta toiminnasta. Kuten hallituksen esityksessä todetaan: "… (ehdotettava – TO) kriminalisointi koskee rikoslaissa jo suurelta osin rangaistavaksi säädeltyä toimintaa" (HE, s. 28). Ehdotetuilla säännöksillä ei myöskään arvioida olevan "erityisen merkittäviä rikollisuutta ehkäiseviä vaikutuksia" hallituksen esityksen mukaan (ks. HE s. 54, ks. myös s. 28). Näin ollen hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn hyväksyttävyys sekä välttämättömyys ovat valtiosääntöoikeudellisesti kyseenlaisia ottaen huomioon yhtäältä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö siitä, että kriminalisoinnille on oltava painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (ks. esim. PeVL

38/2025 vp, kappale 13, PeVL 23/1997 vp, PeVL 61/2014 vp ja PeVL 9/2016 vp), ja toisaalta siitä, ettei ettei rikoslakia tule käyttää symbolisessa tarkoituksessa (PeVL 38/2025 vp, kappale 13). Tässä yhteydessä on huomautettava myös siitä, että ehdotettujen kriminalisointien hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä on myös arvioitava ottaen huomioon sananvapauden ja kokoontumisvapauden perus- ja ihmisoikeuksista johtuvat vaatimukset. Ehdotetussa sääntelyssä voidaan edellä kuvatut seikat huomioiden myös tunnistaa sellaista "symbolista tarkoitusta", jossa rikoslakia ei tule käyttää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan. Kaiken kaikkiaan ehdotetun sääntelyn valtiosääntöinen hyväksyttävyys ja välttämättömyys on hyvin kyseenalainen.

Viittaan myös lakivaliokunnalle antamastani lausunnosta ilmenevään toistamatta sitä enemmälti tässä.

Kaiken kaikkiaan päädyn edellä selostetuilla perusteilla kantaan, jonka mukaan lakiehdotusta ei voida käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.